

С учетом опыта прошлых лет и обработанных научных трудов отечественных и зарубежных ученых, была исследована сущность категории человеческого капитала в узком и широком смысле, а также проведено ее сравнительный анализ. Сформулировано определение данной категории, с возможностью использования ее в практике оценки человеческого капитала, как стоимости, предварительных и воплощенной в виде запасов не овеществленных форм производительных способностей индивида.

Представлено специфику воспроизводства человеческого капитала в аграрной экономике, и определены процессы, которые ее характеризуют. Охарактеризованы особенности воспроизводства человеческого капитала в сельской местности.

На основе статистических данных проведен комплексный анализ демографической ситуации в селе, с учетом возрастной структуры, состояния здоровья населения, процессами рождаемости и смертности, половозрастной структуры, старение и миграции. Все это достаточно сильно влияет на качество человеческого капитала.

Ключевые слова: человеческий капитал, аграрный сектор, национальное хозяйство, демографическая ситуация, воспроизводство, сельское население, сельские территории.

Features of reproduction and use of human capital in the agricultural sector

Utechenko D.

The article deals with the main factors of formation and reproduction of human capital on the basis of theoretical studies of representatives of various economic schools. The scientific substantiation of the elements of the theory of human capital, reflects the socio-economic elements of the formation of human abilities to work.

Taking into account the experience of past epochs and the processed scientific works of domestic and foreign scientists on this subject, the essence of the category of human capital in a narrow and broad sense was investigated, and its comparative analysis was carried out. The definition of this category has been formulated, with the possibility of using it in the practice of assessing human capital as a value, preliminary and embodied in the form of stocks of unrealized forms of the productive abilities of the individual.

The specificity of the reproduction of human capital in the agrarian economy is presented, and the processes that characterize it are defined. Features of reproduction of human capital in rural areas are characterized.

On the basis of statistical data, a comprehensive analysis of the demographic situation in rural areas was carried out, taking into account the age structure, the health status of the population, the processes of fertility and mortality, sex and age structure, aging and migration. All this, quite strongly affects the quality of human capital.

Keywords: human capital, agrarian sector, national economy, demographic situation, reproduction, rural population, rural areas.

Надійшла 20.09.2017 р.

УДК 631.152:658.012.3

КАРМАН О.В., аспірант

Науковий керівник – **СВИНОУС І.В.**, д-р екон. наук

ГУРА А.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Стаття присвячена оцінці теоретичних і методичних підходів організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарського виробництва в Україні. На основі узагальнення думок науковців пропонується розглядати економічний механізм як сукупність об'єктивно існуючих взаємопов'язаних, стійких, повторюваних форм економічних відносин, який опосередковує всі взаємопов'язані економічні процеси – виробництво продукції, її реалізацію, відтворення ресурсів, у тому числі, накопичення й інвестування, інновації, підвищення ефективності тощо, міжгалузеві та галузеві процеси.

Структура економічного механізму охоплює такі підсистеми: бюджетну, цінову, кредитну, податкову, страхову і тарифно-митну. Кожна із них має відносну самостійність і характеризується певними економічними категоріями. Перелічені підсистеми виступають як взаємопов'язані елементи, а взаємодія їх зумовлює синергетичний ефект функціонування економічного механізму як цілісної системи. В основі досягнення ефекту знаходиться оптимізація співвідношення державного регулювання аграрного сектору економіки та саморегулювання товаровиробників на основі адаптації до вимог ринку.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, організаційно-економічний механізм.

Постановка проблеми. Відтворювальна структура аграрного сектору економіки розглядається як сукупність його міжгалузевих і регіональних виробничо-економічних зв'язків, осно-

вою яких є взаємодія суспільного й індивідуального відтворення за визначальної ролі першого. Структура аграрного сектору економіки регіонального рівня істотно відрізняється переважно за рахунок функціонування підрозділів першої і третьої сфер АПК: первинну ланку представлено сільським господарством і частково його виробничо-технічним обслуговуванням власними силами, а також первинною переробкою сільськогосподарської продукції; районний та обласний рівні – сільським господарством, структурами із його виробничо-технічного обслуговуванням і переробкою сільськогосподарської продукції; міжрегіональний рівень – сільським господарством, організаціями з його виробничо-технічного обслуговування, переробки сільськогосподарської сировини і частково виробництвом засобів виробництва для сільського господарства, а також об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури.

Водночас важливе методологічне значення для удосконалення економічного механізму аграрного сектору економіки має врахування тієї обставини, що відсутність тих чи інших структурних підрозділів в АПК відповідного регіонального рівня не виключає міжгалузеві зв'язки в більш повному обсязі на основі економічних відносин, зміст яких виявляється і на рівні первинної ланки комплексу, що забезпечується наявністю єдиного відтворювального механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції економічного розвитку сільського господарства, проблеми його розширеного відтворення, розробки відповідного економічного механізму перебувають у центрі уваги вчених економістів-аграрників. Комплексні дослідження проблем відтворення в сільському господарстві проводили В.Г. Андрійчук, І.І. Лукінов, В.Я. Месель-Веселяк, Л.О. Мармуль, М.Й. Малік, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук, В.М. Трегобчук, А.Е. Юзефович, В.В. Юрчишин та інші вчені. Оскільки тенденції відтворення в сільському господарстві значною мірою залежать від ефективності сільськогосподарського виробництва, можна стверджувати, що всі дослідження, спрямовані на підвищення його ефективності, є також складовою досліджень відтворювального процесу.

Мета дослідження – розробка теоретичних і методичних підходів щодо організаційно-економічного механізму функціонування сільського господарства України.

Матеріали і методика дослідження. За теоретичну та методологічну базу дослідження взяті праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо організаційно-економічного механізму функціонування сільського господарства в Україні. У результаті дослідження використовували сучасні методи загальнонаукового та економічного пізнання суспільно-господарських явищ і просів: історичний та монографічний, діалектичний, абстрактно-логічний, графічний та ін.

Основні результати дослідження. У широкому розумінні поняття «механізм» означає внутрішній склад якого-небудь апарату, що приводить його в дію. Щодо економіки механізм може бути представлений як специфічна сукупність елементів, станів і процесів, що перебувають у певних зв'язках, відносинах і визначають порядок певного виду діяльності [1]. Можна погодитися з авторами, які вважають, що під економічним механізмом відтворювального процесу в сільському господарстві слід розуміти взаємопов'язану сукупність організаційно-економічних форм, методів і важелів впливу на розвиток та функціонування відтворювального процесу з метою досягнення стійкості відтворення, нарощування темпів розвитку та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [2]. Механізм реалізується через складну систему функцій, основними з яких є створення рівних економічних умов для реалізації соціально-економічного потенціалу кожної форми власності і господарювання та їх конкуренції, а також сприятливе внутрішнє і зовнішнє економічне середовище, необхідне для ефективного функціонування сільського господарства й господарюючих суб'єктів. При цьому основним завданням економічного механізму є забезпечення узгодженого функціонування всіх його підсистем.

Інтереси держави полягають у забезпеченні економічного зростання агропромислового виробництва, функціонуванні насиченого агропродовольчого ринку, підвищенні конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та світових ринках [3]. Інтереси товаровиробників в аграрному секторі економіки зводяться до отримання прибутку і забезпечення рівня рентабельності, необхідних для ведення виробництва на розширеній основі й вирішення завдань соціального розвитку.

Економічне регулювання здійснюється на різних стадіях відтворювального процесу на основі складної взаємодії між елементами економічного механізму, який використовується господарюючими суб'єктами у процесі діяльності. Елементи регулювання відтворення діють на

мікро- та макрорівні. До макроекономічних факторів належать загальноекономічні пропорції, що склалися на рівні економіки в цілому: співвідношення між споживанням і накопиченням, інфляційні процеси, кредитна політика, бюджетне фінансування, податки, цінова та інвестиційна політика держави. До мікроекономічних факторів, що діють на рівні окремих організацій, належать питання визначення обсягів виробництва і збуту продукції, стратегії розвитку, фінансовий менеджмент, політика витрат виробництва [4].

Індивідуальне відтворення в межах окремого господарюючого суб'єкта є частиною суспільного відтворення. У ринкових умовах переважають макроекономічні фактори, але значно зростає значення індивідуального відтворення, його зв'язки з макроекономічним рівнем стають опосередкованими через ціни й інші економічні регулятори. При цьому елементи економічного механізму взаємодіють через об'єднання їхніх функцій, що є проявом внутрішнього змісту економічних категорій, які відображають сутність даних елементів.

На мікрорівні елементи економічного механізму виявляють стимулювальну та контрольну функції. Ціни до того ж виконують функцію обліку та вимірювання витрат, а страхування – попереджувальну функцію і функцію відшкодування збитку.

Відтворювальна функція кредитів і податків знаходить прояв на різних рівнях економіки. За кредитування ця функція забезпечує процес виробництва на рівні організації додаткових засобів у необхідному обсязі. За оподаткування вона проявляється в цільовому фінансовому забезпеченні відтворення природних ресурсів і розвитку певної сфери господарства, тобто на макрорівні.

На макрорівні загальними для аналізованих елементів регулювання є такі функції: розподільна, перерозподільна, регулювальна, балансувальна, за допомогою яких держава може впливати на розвиток економіки.

Розподільна функція ціни сприяє розподілу й перерозподілу грошових коштів населення з метою забезпечення соціальної політики держави шляхом розподілу й перерозподілу національного доходу між різними галузями економіки і соціальними групами. Рівноважна функція ціни інформує про виникнення диспропорцій у сферах виробництва та обігу з метою прийняття державою необхідних заходів щодо їх усунення.

Перерозподільна функція кредиту істотно впливає на структурні зрушення в економіці, приводить до концентрації капіталу в найбільш дохідних галузях і видах діяльності. Регулювальна функція кредиту полягає в тому, що держава, змінюючи ставки, обсяги, терміни й інші умови кредитування, впливає на процес виробництва і накопичення.

Функція контролю на макрорівні покладається на такі елементи, як страхування і податки, що дає змогу забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів [5].

Отже, з метою створення умов для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно використовувати системний підхід в економічному механізмі регулювання відтворення, що базується на урахуванні функцій, що характеризують зв'язок підсистем, які формують його структуру.

Господарюючі суб'єкти галузі функціонують в умовах динамічної ринкової кон'юнктури, внаслідок чого виникають проблеми фінансування та забезпечення фінансової стійкості їх діяльності. Слід погодитися з авторами, які вважають, що основою систематизації відносин із зовнішнім середовищем розрізаних елементів і каналів поповнення, відтворення і концентрації капіталу є фінансово-кредитний механізм відтворення капіталу [6].

Він базується на двох складових – фінансовому та кредитному механізмах. Перший із них розглядається як складова частина господарського механізму, представлена сукупністю видів і форм організації фінансових відносин, умов і методів, що застосовуються при формуванні фінансових ресурсів, освіти та використанні грошових фондів цільового призначення. На економіку і соціальну сферу, з одного боку, він впливає через структуру фінансового механізму і спрямованість різних його частин на вирішення конкретних завдань, а з іншого – через величину фінансових ресурсів, перерозподілених між господарюючими суб'єктами для задоволення економічних і соціальних потреб.

Фінансовий механізм, що приводить у рух фінансові ресурси, впливає на суспільне виробництво через фінансове забезпечення та фінансове регулювання. При цьому, чим вище рівень розвитку суспільства та його економіки, тим істотніше роль фінансового регулювання. Фінансове забезпечення реалізується за допомогою самофінансування, і безповоротного фінансуван-

ня. Проблема практичного використання цих форм полягає у встановленні оптимального для даного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними.

Економічне призначення кредитного механізму практично відповідає фінансовому й полягає в перерозподілі ресурсів між ланками і сферами процесу відтворення з метою забезпечення його безперервного функціонування з тією лише відмінністю, що воно здійснюється на тимчасовій, платній і поворотній основі.

Управління фінансовими і кредитними ресурсами в єдиному фінансово-кредитному механізмі дозволить усунути суперечність між потребами в додаткових коштах і їх відсутністю, щоб не порушити безперервність процесу відтворення. З такої позиції фінансово-кредитний механізм розглядається як вбудований у процес відтворення сукупного суспільного продукту регулятор, що задає напрям його руху і пропорції розподілу та споживання. Він створює фінансову основу безперервності відтворення складових ресурсного потенціалу агропромислового виробництва. Фінансово-кредитний механізм є невід'ємною частиною господарського механізму, як сукупності економічних структур, інститутів, форм і методів господарювання, за допомогою яких здійснюється зв'язок та узгодження суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечується функціонування й розвиток економіки.

Найбільш актуальним є питання про економічну роль держави щодо сільського господарства з огляду на специфіку відтворення у цій галузі. У фінансово-кредитному механізмі відтворення в сільському господарстві державі відводиться роль активного регулювання, оскільки ринковий механізм саморегулювання не може забезпечити не тільки розширеного, але й простого відтворення в галузі. Держава, створюючи певне фінансово-економічне середовище, регулює відтворювальний процес шляхом оптимального формування фондів грошових коштів на різних стадіях і етапах виробництва, розподілу, обміну та споживання [7]. Державне регулювання необхідне через низьку рентабельність капіталовкладень у галузі, для підтримки родючості ґрунтів і вирішення екологічних проблем, створення й розвитку сільської інфраструктури та підтримки соціального балансу між містом і сільською місцевістю.

Як доводить практика, сільське господарство виявляється найбільш схильним до впливу негативних чинників, прояву нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища. З огляду на це посилення регулювального впливу державних і регіональних органів влади на його розвиток є об'єктивною умовою й потребою сучасного ринкового господарювання.

Державне регулювання сільського господарства являє собою процес його прямого і/або непрямого впливу на розподіл ресурсів і формування виробничих пропорцій з метою стабілізації та забезпечення сталого розвитку галузі шляхом здійснення організаційно-адміністративних, законодавчих та економічних заходів. При цьому в умовах ринкових відносин провідна роль відводиться економічним методам регулювання, які включають такі економічні важелі як планування (стратегічне, індикативне, поточне, перспективне) і прогнозування, стимулювання, ціноутворення, фінансово-кредитна система, податки, страхування, лізинг.

Узагальнивши теоретичний і практичний досвід, можна обґрунтувати висновок, що формування системи державного регулювання сільського господарства має базуватися на таких принципах його організації:

1. Єдності економічних і соціальних цілей: заходи державного регулювання мають орієнтуватися не тільки на вирішення економічних проблем, а й враховувати сформовані цінності сільського населення, моделі поведінки його різних груп, соціально-психологічні та національні особливості.

2. Поєднання індикативності та директивного регулювання сільського господарства: директивні методи регулювання в умовах ринкової економіки повинні використовуватися за необхідності для попередження та усунення наслідків дії небезпечних природних явищ (посуха, повінь, екологічний катаклізм).

3. Аграрного протекціонізму: внутрішньоекономічний аспект стосується взаємовідносин сільського господарства з іншими галузями, зовнішньоекономічний аспект пов'язаний з експортом та імпортом сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства в межах тарифного регулювання.

4. Програмного регулювання: діючі в сільському господарстві програми дозволяють узгоджувати інтереси, механізми й інструменти регулювання, а також пом'якшують вплив факторів ринкової кон'юнктури.

5. Диференційованого підходу: при наданні державної валютної підтримки необхідно враховувати форму власності, ефективність господарювання, а також конкурентоспроможність продукції.

6. Ефективності: фінансова підтримка господарюючих суб'єктів галузі має супроводжуватися підвищенням прибутковості й ефективності сільськогосподарського виробництва, розвитком соціально-виробничої інфраструктури сільських територій, а також підвищенням добробуту сільських жителів.

7. Забезпечення стійкості відтворення: державне регулювання має бути спрямоване на усунення диспропорцій у розвитку галузі та господарюючих суб'єктів, що є умовою досягнення стійкості відтворення, нарощування темпів розвитку й підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Умовою розширеного відтворення є дотримання пропорційності в розвитку галузей і господарюючих суб'єктів, адже порушення пропорційності уповільнює розвиток. Загальні пропорції складаються на макрорівні: співвідношення між масою грошей і масою товарів, між підгалузями та секторами виробництва. У сільському господарстві важливе значення мають пропорції між рослинництвом і тваринництвом, а також пропорції, що складаються в основних підгалузях, у тому числі за виробництва основних видів сільськогосподарської продукції. Сучасний стан економічних відносин у вітчизняному сільському господарстві характеризується наявністю двох груп взаємопов'язаних диспропорцій: галузевих і функціональних. Галузевими (міжгалузевими) диспропорціями визначено:

- співвідношення цін на сільськогосподарську і промислову продукцію та послуги, що використовуються в сільському господарстві, а також цін на сільськогосподарську сировину та кінцеву сільськогосподарську продукцію і продовольство;

- диспропорції між обмеженістю сировинної бази та використанням виробничого потенціалу харчової і переробної промисловості;

- диспропорції в сільському господарстві, зумовлені як взаємодією зовнішніх факторів, у тому числі диспаритетом в економічних відносинах з іншими галузями економіки, так і зниженням ефективності сільськогосподарського виробництва.

У розвитку відтворення в сільському господарстві значну роль відіграють цінові відносини. Так, від рівня доходів господарюючих суб'єктів галузі залежать доходи окремо взятих працівників, а також можливості розвитку виробництва, в тому числі на інвестиційно-інноваційній основі із застосуванням сучасних досягнень науки і техніки. Нееквівалентність обміну зароджується у взаємовідносинах сільського господарства і переробної промисловості, яка встановлює той ціновий рівень, відповідно до якого сільськогосподарські товаровиробники реалізують свою продукцію для подальшої переробки, а проявляється вона (нееквівалентність) між першою і другою сферами АПК, коли через низькі доходи сільськогосподарські товаровиробники не можуть придбати необхідні засоби виробництва [8]. У свою чергу, на рівень цін, що формуються у переробній промисловості, впливає торгівля, суб'єкти якої привласнюють значну частину прибутку від реалізації кінцевого продукту споживачеві. Знижується частка сировини в оптових і роздрібних цінах на товари (особливо продовольства), вироблених із неї.

Основними формами функціональних диспропорцій є: відхилення номінальних розмірів накопичення та споживання від їх реальних величин у зв'язку з інфляційними процесами й обмеженістю інвестування з боку держави і приватних компаній; диспропорція між змінами у доходах і збільшенням простроченої заборгованості господарюючих суб'єктів галузі; диспропорція між можливостями зростання сільськогосподарського виробництва й обмеженістю платоспроможного попиту на продукцію виробничо-технічного призначення і товари народного споживання.

Пропорції між фондом споживання і фондом нагромадження є основними у відтворювальному процесі та в кожний конкретний період встановлюються відповідно до поставлених завдань. Оптимальною для кожного періоду є така пропорція, яка забезпечує найбільші темпи розвитку виробництва і соціальну стійкість у суспільстві з урахуванням існуючих можливостей. При цьому необхідно враховувати вплив інфляційних процесів, які призводять до відхилення номінальних розмірів накопичення та споживання від їх реальної величини, що також є диспропорцією, стримуючою розвиток галузі.

Якщо в галузі практично відсутнє накопичення, то зростання сільськогосподарського виробництва може забезпечуватися за рахунок збільшення фонду споживання населення країни. Водночас посилення кризових явищ в економіці призвело до зниження життєвого рівня населення і, як наслідок, до скорочення платоспроможного попиту, в тому числі на продовольство. У сільському господарстві заробітна плата практично не виконує відтворювальної функції, оскільки її низький рівень обмежує витрати сільських жителів, які переважно спрямовані на придбання продовольчих товарів. Це зумовлює ще одну диспропорцію – між платоспроможним попитом і пропозицією на агропродовольчому ринку.

Фактор незбалансованості взаємозв'язку матеріально-речових і вартісних пропорцій виявляється при кредитуванні господарюючих суб'єктів галузі. Сучасна практика сільськогосподарських товаровиробників дозволяє зробити висновок про те, що кредитування як метод поповнення обігових коштів і фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва може бути ефективним тільки в платоспроможних господарствах, а низькоефективні господарства практично несприйнятливі до інвестиційних ресурсів, хоча найбільше їх потребують.

Практичні заходи щодо поступового пом'якшення й подолання перелічених деформацій, забезпечення пропорційності в сільському господарстві можуть бути ефективними тільки з відтворювальних позицій, які передбачають поєднання макроекономічного, галузевого, регіонального підходів і підходу на мікрорівні. У зв'язку з цим роль держави у процесі відтворення насамперед полягає в регулюванні пропорцій відтворювального процесу, що має стати аксіомою за реалізації управлінських рішень в галузі.

Висновки. Отже, економічний механізм розглянуто як сукупність об'єктивно існуючих взаємопов'язаних, стійких, повторюваних форм економічних відносин, який опосередковує всі взаємопов'язані економічні процеси – виробництво продукції, її реалізацію, відтворення ресурсів, у тому числі, накопичення й інвестування, інновації, підвищення ефективності тощо, міжгалузеві та галузеві процеси.

Структура економічного механізму охоплює такі підсистеми: бюджетну, цінову, кредитну, податкову, страхову і тарифно-митну. Кожна із них має відносну самостійність і характеризується певними економічними категоріями. Перелічені підсистеми виступають як взаємопов'язані елементи, а взаємодія їх зумовлює синергетичний ефект функціонування економічного механізму як цілісної системи. В основі досягнення ефекту знаходиться оптимізація співвідношення державного регулювання аграрного сектору економіки та саморегулювання товаровиробників на основі адаптації до вимог ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <http://www.slovyk.net/>
2. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устинко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: в 2 т. / за ред. С.В. Мочерного. Львів: Світ, 2006. Т.2. 2006. 568 с.
3. Варченко О.М., Даниленко А.С. Складові економічного механізму сталого розвитку сільського господарства. Економіка та управління АПК: зб. наук. праць. 2012. Вип.8. С. 5-10.
4. Могильний О.М. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки. К.: ІАЕ УААН, 2002. 430 с.
5. Латинін М.А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання. Х.: Вид-во: ХарPI НАДУ «Магістр», 2006. 320 с.
6. Зеленський А.В. Фінансове регулювання аграрного сектора України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Науково-методологічні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: колективна монографія. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016. С.45-53.
7. Костель М.В., Абрамчук М.Ю., Котенко Н.В. та ін. Фінансові механізми управління природокористуванням: монографія/ за заг. ред. В.М. Бороноса та І.Д. Скляр. Суми: Сумський державний університет, 2012. 351 с.
8. Павлюк А.П., Покришка Д.С., Белінська Я.В. та ін. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / за ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2012. 104 с.

REFERENCES

1. Velykyj tлумachnyj slovyk suchasnoi' ukrai'ns'koi' movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language].URL: <http://www.slovyk.net/>
2. Mochernyj S.V., Larina Ja.S., Ustynko O.A., Jurij S.I. (2006). Ekonomichnyj encyklopedychnyj slovyk: v 2 t. [Economic Encyclopedic Dictionary: 2 t.] / za red. S.V. Mochernogo. L'viv: Svit, T.2. 568 p.
3. Varchenko O.M., Danylenko A.S. Skladovi ekonomichnogo mehanizmu stalogo rozvytku sil's'kogo gospodarstva. Ekonomika ta upravlinnja APK: Zb. nauk. prac'. [Components of the economic mechanism of sustainable development of agriculture. Economy and management of agrarian and industrial complex: Sb. sciences works]. 2012. Vyp.8.pp. 5-10.

4. Mogylynyj O. M. Derzhavne reguljuvannja agrarnogo vyrobnytstva v period transformacij ekonomiky. [State regulation of agrarian production in the period of economic transformation]. – K.: IAE UAAN, 2002. – 430 p.
5. Latynin M.A. Agrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy: mehanizm derzhavnogo reguljuvannja [Agrarian Sector of Ukraine's Economy: Mechanism of State Regulation.]. H.: Vyd-vo: HarRI NADU «Magistr», 2006. – 320 p.
6. Zelens'kyj A.V. (2016). Finansove reguljuvannja agrarnogo sektora Ukrainy: suchasnyj stan, problemy ta perspektyvy rozvytku. Naukovo-metodologichni zasady social'no-ekonomichnogo rozvytku agrarnoi' sfery ekonomiky Ukrainy v umovah jevro integracijnyh procesiv: kolektyvna monografija. [Financial regulation of the agrarian sector of Ukraine: the current state, problems and prospects of development. The scientific and methodological principles of socio-economic development of the agrarian sphere of the Ukrainian economy in the conditions of European integration processes: a collective monograph]. Uman': Vydavec' «Sochins'kyj M.M.», pp. 45-53.
7. Kostel' M.V., Abramchuk M.Ju., Kotenko N.V. ta in. (2012). Finansovi mehanizmy upravlinnja pryrodokorystuvannjam : monografija [Financial mechanisms of nature management: monograph] / za zag. red. V. M. Boronosa, I. D. Skljjar. Sumy: Sums'kyj derzhavnyj universytet, 351 p.
8. Pavljuk A.P., Pokryshka D.S., Belins'ka Ja.V. and other. (2012). Strukturni peretvorennja v Ukraini: peredumovy modernizacij ekonomiky. [Structural Transformations in Ukraine: Preconditions for Modernization of the Economy] / za red. Ja. A. Zhalila. K.: NISD. 104 p.

Теоретические подходы к организационно-экономического механизма функционирования сельского хозяйства Украины

Карман О.В., Гура А.М.

Статья посвящена оценке теоретических и методических подходов организационно-экономического механизма функционирования сельскохозяйственного производства в Украине. На основе обобщения мнений ученых предлагается рассматривать экономический механизм как совокупность объективно существующих взаимосвязанных, устойчивых, повторяющихся форм экономических отношений, который опосредует все взаимосвязаны экономические процессы – производство продукции, ее реализацию, воспроизводство ресурсов, в том числе, накопления и инвестирования, инновации, повышение эффективности и т.д., межотраслевые и отраслевые процессы.

Структура экономического механизма охватывает такие подсистемы: бюджетную, ценовую, кредитную, налоговую, страховую и тарифно-таможенную. Каждая из них имеет относительную самостоятельность и характеризуется определенными экономическими категориями. Перечисленные подсистемы выступают как взаимосвязанные элементы, а взаимодействие их вызывает синергетический эффект функционирования экономического механизма как целостной системы. В основе достижения эффекта находится оптимизация соотношения государственного регулирования аграрного сектора экономики и саморегулирования товаропроизводителей на основе адаптации к требованиям рынка.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, организационно-экономический механизм.

Theoretical approaches to the organizational-economic mechanism of functioning of agriculture of Ukraine

Karman A., Gura A.

The purpose of the article. The aim of the study is to develop theoretical and methodological approaches of organizational-economic mechanism of functioning of agriculture of Ukraine.

Materials and methods of research. For theoretical and methodological base of the research taken from the works of domestic and foreign scholars on organizational-economic mechanism of functioning of agriculture in Ukraine. The study used modern methods of scientific and economic knowledge of the socio-economic phenomena and sank: historical and monographic, dialectical and abstract-logical, graphical, etc.

The main results of the study. Reproductive structure of the agricultural sector is considered as the sum of its cross-sectoral and regional industrial-economic relations, which are based on the interaction of social and individual reproduction when defining the role first. The structure of the agricultural sector at the regional level is significantly different mainly due to the functioning units of the first and third fields of agriculture: primary level, represented by agriculture and partly because of his production and technical services by own forces, as well as primary processing of agricultural products; the district and regional levels – agriculture, with its production structures-maintenance and processing of agricultural products; interregional level – agriculture, the organization of its production and maintenance, processing of agricultural raw materials and partly a means of production for agriculture, as well as production and social infrastructure.

However, important methodological significance for the improvement of the economic mechanism of the agricultural sector of the economy is the fact that the absence of certain structural units in agriculture of a regional level does not exclude inter-industry linkages more fully on the basis of economic relations, the content of which is manifested at the level of the primary complex by the presence of a single reproductive mechanism.

Analyzes the main theoretical approaches to the organizational-economic mechanism of functioning of agriculture of Ukraine.

The revealed contradictions between the interests of the state, which lie in the economic growth of agricultural production, the functioning of a busy food market, increase of competitiveness of domestic products on the domestic and world markets and the interests of producers in the agricultural sector, which are reduced to maximize profits.

It is established that the reproduction of the individual within the individual business entity is a part of social reproduction. In a market environment dominated by macroeconomic factors, but significantly increases the value of individual play, its connection to the macroeconomic level be mediated through prices and other economic regulators. The elements of the economic mechanism interact through the unification of their functions, which is a manifestation of the internal content of economic categories, which reflect the essence of these elements.

It is revealed that at the micro-level elements of the economic mechanism showing the stimulating and control functions. Prices besides perform the function of accounting and measurement costs, and insurance – warning function and the function of damages.

At the macro level, common to the analyzed elements of the regulation provides the following functions: distributive, redistributive, Regula, balanced by which the state can affect economic development.

Analyzed what are the functions of the studied organizational-economic mechanism at the macro level.

It is established that with the purpose of creating conditions for increasing the efficiency of agricultural production it is necessary to use a systemic approach in economic regulation of reproduction, based on the functions that characterize the relationship of the subsystems that form its structure.

Generalized theoretical and practical experience substantiates the conclusion that the formation of the system of state regulation of agriculture should be based on the principles of unity of economic and social goals, a combination of indicatives and policy regulation of agriculture, agricultural protectionism, and the software regulation, a differentiated approach, efficiency and sustainability of reproduction.

The economic mechanism is considered as a set of interrelated objectively existing, steady, repeating of forms of economic relations, which mediates all of the interrelated economic processes – production, its implementation, reproduction of resources, including accumulation and investment, innovation, improving efficiency, etc, inter-sectoral and sectoral processes.

The structure of the economic mechanism covers the following subsystems: budget, pricing, credit, tax, insurance and tariff customs. Each of them has relative autonomy and is characterized by the defined economic categories. These subsystems act as interrelated elements, and their interaction leads to a synergetic effect of functioning of the economic mechanism as a whole system. At the heart of achieving the effect is to optimize the ratio of state regulation of agrarian sector of economy and self-regulation among manufacturers based on adaptation to the demands of the market.

Key words: agricultural production, organizational-economic mechanism

Надійшла 20.09.2017 р.

УДК 338.435

СТЕПУРА Л.О., здобувач

ГАВРИК О.Ю., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Стаття присвячена оцінці теоретичних, методологічних положень, які визначають економічну поведінку селянських господарств, як індикатора стану сільського співтовариства. Встановлено, що нинішніх умовах розвитку країни для ОСГ є характерним наявність основних рис парцелярних господарств, а саме: обмежена площа сільськогосподарських угідь, примітивні засоби праці, орієнтація на самозабезпечення, в першу чергу членів сільського домогосподарства, використання ручної праці та поділ праці. Вважаємо, що в перехідний період до ринку організація праці в багатьох сільських домогосподарствах нашої країни почала нагадувати малий бізнес в США, який отримав назву «етнічне підприємництво». Доведено, що методичною основою функціонування особистих селянських господарств ґрунтується на використанні елементів теорій «селянського господарства» та «неформальної економіки», що передбачає: мінімальну залежність економіки особистого селянського господарства від ринку через натуральний спосіб виробництва та переважання ручної праці; вимушену необхідність задоволення власних потреб у продуктах харчування внаслідок низької купівельної спроможності населення; орієнтацію при плануванні виробничої діяльності виключно на забезпечення потреб членів сільського та міського домогосподарства, з якими вони перебувають у родинних відносинах; наявність тісних неформальних зв'язків між членами сільської громади.

Ключові слова: особисте селянське господарство, сільське домогосподарство, сільське співтовариство, сільська громада.

Постановка проблеми. В економічному сенсі вивчення аграрного виробництва можна виділити макро- і мікропідходи. Так, економіка сільського господарства як наукова дисципліна спирається на основні положення економічної теорії, зокрема розглядає продукт економічної діяльності товаровиробників як результат вкладу кількох факторів виробництва, що дає можливість оцінити відповідну виробничу функцію. Вивчаються також економічні відносини в аграрному секторі, формування ринків, особливості ціноутворення та трудових відносин і принципи формування аграрної політики. Теорія галузевих ринків розглядає закономірності формування ринку сільськогосподарської продукції, а також його підсистем. Дослідження сільських поселень також активно ведуться в межах економічної географії, розглядаючи передусім питання просторової організації земель, а також диференціації поселень і способу життя їхніх жителів.